

УДК 930.2:304(477.83)''1946''
DOI: 10.24919/2312-2595.7/49.234424

Василь ЛЬНИЦЬКИЙ

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100; доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної, кадрової роботи та оборонного планування, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, індекс 79026 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/H-4431-2017>

ScopusID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203399830>

Наталія КАНТОР

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства, соціології та політології, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (natali.kantor@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9533-0851>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/B-6190-2019>

Бібліографічний опис статті: Льницький, В., & Кантор, Н. (2021). Повсякденне життя на Дрогобиччині (1946 р.): нове документальне свідчення. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 7/49, 120–155. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.234424>.

**ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ НА ДРОГОБИЧЧИНІ
(1946 р.): НОВЕ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ СВДЧЕННЯ**

Анотація. Пропонована публікація присвячена аналізу ново-віднайденого підпільного документа «Загальна характеристика з життя Бориславського басейну» про повсякденне життя Дрогобиччини у 1945–1946 рр. **Мета статті** – проаналізувати

© Василь Льницький, Наталія Кантор, 2021

та опублікувати документ із історії повсякденного життя мешканців Дрогобиччини 1945–1946 рр. **Методологія дослідження** – базується на принципах історизму, науковості, об'єктивності, при цьому застосовуються методи зовнішньої та внутрішньої критики джерел. **Наукова новизна** полягає у тому, що до наукового обігу вперше вводиться нововіднайдений документ про повсякденне життя на Дрогобиччині (1945–1946) та проводиться його аналіз. **Висновки.** Отже, публікований документ «Загальна характеристика з життя Бориславського басейну», був знайдений у лісі біля села Стратин та зберігається в Архіві Центру досліджень визвольного руху. У документі подається характеристика різноманітних сфер суспільного життя на території Борислава, Дрогобича, Стебника, Східниці, Трускавця, Тустанович (тепер частина м. Борислав) у 1945–1946 рр. (хоча точна дата його укладення невідома). Документ укладений очевидно підпільником на псевдо «Улас». Водночас відомо, що у 1946–1947 рр. Петро Петрига-«Улас» працював референтом пропаганди, а відтак провідником Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (10.1946–07.1947). Матеріал автор структурував на двадцять п'ять рубрик. Публікований документ є важливим джерелом до характеристики історії повсякденного життя перших післявоєнних років як Дрогобиччини, так і Західної України загалом. Документ публікується мовою оригіналу відповідно до сучасних археографічних вимог.

Ключові слова: повсякденне життя; Дрогобиччина; ОУН; вчителі; робітники; інтелігенція; джерелознавство.

Vasyl ILNYTSKYI

PhD hab. (History), Professor, Head of the Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100; Associate Professor, Department of Mobilization, Personnel and Human Resources Management and Defense Planning, Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground Forces Academy, 32, Heroyiv Maydana Str., Lviv, Ukraine, postal code 79026 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/H-4431-2017>

ScopusID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203399830>

Nataliya KANTOR

PhD (Law), Associate Professor, Department of Law, Sociology and Political Sciences, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (natali.kantor@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9533-0851>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/B-6190-2019>

To cite this article: Ilnytskyi, V., & Kantor, N. (2021). Povsiakdenne zhyttia na Drohobychchyni (1946 r.): nove dokumentalne svidchennia [Everyday life in Drohobych region (1946): new documentary testimony]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 7/49, 120–155.* doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.234424> [in Ukrainian].

EVERYDAY LIFE IN DROHOBYCH REGION (1946): NEW DOCUMENTARY TESTIMONY

Summary. *The proposed publication analyses the newly discovered underground document "General characteristics of the life of Boryslav region" about the everyday life of Drohobych region in 1945–1946. The purpose of the article is to analyze and publish the document from the history of the everyday life of Drohobych region settlers in 1945–1946. The research methodology is based on the principles of historicism, scientificity, objectivity, using methods of external and internal criticism of sources. The scientific novelty is in a newly discovered document on the everyday life in Drohobych region (1945–1946) which is introduced into scientific circulation and its analysis is carried out. Conclusions.* Thus, the published document "General characteristics of the life of Boryslav region" was found in the woods near the village of Stratyn and is stored in the Archives of the Center for Liberation Movement Studies. The document describes the various spheres of public life in this territory – Boryslav, Drohobych, Stebnyk, Skhidnytsia, Truskavets, Tustanovychi (now the part of Boryslav) in 1945–1946 (although the exact date of its setting is unknown). The document was compiled by an apparently underground member of the pseudo "Ulas". At the same time, it is known that in 1946–1947 Petro Petryha-"Ulas" worked as a propaganda officer and then as the leader of the Drohobych OUN peripheral leadership (10.1946–07.1947). The author structured

the material into twenty-five sections. The published document is an important source for characterizing the history of everyday life of the first postwar years for Drohobych region in particular and the whole western Ukraine in general. The document is published in the original language in accordance with the modern archeographic requirements.

Key words: *everyday life; Drohobych region; OUN; teachers; workers; intellectuals; source studies.*

Постановка проблеми. Сучасний науковий напрям розвитку історичної науки – історія повсякдення – є відносно новим, але надзвичайно популярним. Водночас не усі аспекти повсякденного життя західноукраїнського суспільства вдається за браком джерельної бази повною мірою реконструювати. Тож дослідники історії повсякдення вітають появу нових невідомих матеріалів, які додатково «проливають світло» на складні досліджувані питання.

Публікований документ «Загальна характеристика з життя Бориславського басейну» належить до т. зв. «Стратинського архіву» (знайдений у січні 2019 р. у лісі біля села Стратин Рогатинського району Івано-Франківської області місцевими селянами). Архів зберігався у бідоні («молочному», який виявився у доброму стані) та металевій скриньці для німецьких мін (на жаль, не підлягає реставрації). У більшості документи не були відомі науковцям (хоча окремі фрагменти зустрічалися в уже відомих документах). Хронологічно вони датуються 1945–1946 рр. Найбільшу цінність становлять звіти структур ОУН (Львівської, Станіславської, Тернопільської областей) та ВО 2 «Буг», ВО 3 «Лисоня», ВО 4 «Говерля», ВО 5 «Маківка», ВО 6 «Сян», Групи УПА «Південь» і хроніки сотень із ВО 3 «Лисоня» (за грудень 1945 р. – першу половину 1946 р.). Цінність знайдених хронік відділів УПА взагалі важко переоцінити. По суті, це написана історія відділів УПА самими повстанцями – від вишколів, боїв, і до структурних трансформацій. Крім того, в архіві віднайшли групу документів, присвячених виборам до Верховної Ради УРСР (10 лютого 1946 р.), українсько-польським стосункам, звіти про рейди на територію Словаччини, списки нагороджених та загиблих із Закерзоння, десять невідомих видів бофонів тощо.

Переконані, що архів формувався із надісланих звітів керівництву Проводу ОУН, очевидно, Голові – Роману Шухевичу для відповідного аналізу та координації діяльності. Рогатинський район через особливе географічне розташування (на стику трьох областей) став базовим центром перебування керівного складу ОУН на українських землях (Р. Шухевича, В. Кука, Р. Кравчука та ін.). Оскільки саме на стику областей було найкраще підтримувати зв'язки із підрозділами на території Західної України, виникали кращі можливості для продовольчого забезпечення, переховування – за потреби тактично можна було переходити з області в область, а радянські силовики не дуже часто практикували оперувати на території іншої області, вважаючи це не своєю сферою діяльності. Хоча ця проблема змусила вище республіканське та обласне керівництво видати навіть спеціальні накази про формування тимчасових міжобласних і міжрайонних чекістсько-військових груп саме для ліквідації підпільних осередків та повстанських підрозділів, які дислокувалися на кордонах областей / районів.

Знайдені документи передані на реставрацію та зберігання до Центру досліджень визвольного руху. Після відповідних відновлювальних робіт матеріали будуть відскановані і виставлені у загальний доступ на сайті електронного архіву українського визвольного руху (<http://avr.org.ua/>). Автори висловлюють щире подяку Русланові Забілому за надану можливість ознайомитися із цими унікальними джерелами для дослідження українського визвольного руху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Повсякденне життя Дрогобиччини у перші післявоєнні роки не знаходило комплексного дослідження у науковій літературі. Звісно, що загальні відомості відображені в узагальнювальних дослідженнях В. Барана та В. Даниленка (1999), І. Біласа (1994а, 1994b), Т. Вронської та С. Гальченко (2011), В. Даниленка (2010), А. Кентія (1999), Ю. Киричука (2003), І. Патриляка (2012), А. Руснеченка (2002), В. Смолія (2006) та ін. Водночас досліджувалися повсякдення окремих верст і груп населення. Зокрема, ці питання відображені у працях Я. Антонюка (2013, 2016), М. Гавришко (2015, 2016), В. Голубка і А. Середняка (2007), В. Ільницького (2016), О. Ісайкіної (2005), Л. Ковпак (2003), О. Коляструк

(2012), О. Малярчука (2006–2007), Г. Стародубець (2005, 2008), О. Янковської (2010). Повсякденне життя у середовищі молоді Дрогобиччини, яка навчалася, вивчали В. Ільницький, М. Галів, М. Ярушак (Ільницький, 2017, 2019; Ільницький & Галів, 2015; Ільницький & Ярушак, 2020). Археографічне дослідження, присвячене повсякденню у Дрогобицькому учительському інституті, опубліковано у праці В. Ільницького, Н. Кантор і Т. Батюка (2021). Однак поява нового такого важливого документа стимулює до його аналізу та введення до наукового обігу.

Мета статті – проаналізувати та опублікувати документ із історії повсякденного життя мешканців Дрогобиччини 1945–1946 рр.

Виклад основного матеріалу. У документі «Загальна характеристика з життя Бориславського басейну» подається характеристика різноманітних сфер суспільного життя – Борислава, Дрогобича, Стебника, Східниці, Трускавця, Тустанович (тепер частина м. Борислав) у 1945–1946 рр. (хоча точна дата його укладення невідома). Документ підготовлений, очевидно, підпільником на псевдо «Улас». Водночас відомо, що у 1946–1947 рр. Петро Петрига-«Улас»¹ працював референтом пропаганди, а відтак провідником Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (10.1946–07.1947). Тобто підготовка таких звітів входила в його обов'язки.

Матеріал автор структурував за рубриками: «кількість населення», «національний склад», «соціальний склад», «культурний склад», «бібліотеки», «клуби», «преса», «художня література», «книгарні», «канцелярйне приладдя», «ліквідація неграмотності», «загальний освітній рівень», «здоровельний стан», «полі-

¹ **Петрига Петро Миколайович** («Щербак», «Улас»; 1923, с. Лучиці Сокальського р-ну Львівської обл. – 16.07.1947, с. Станіля Дрогобицького р-ну Львівської обл.). Закінчив Сокальську гімназію. Навчався у Львівському медичному інституті (1941–1944). Освіта – незакінчена вища. Перебував на вишколі у Німеччині (1939). Очоловав Юнацтво ОУН у Сокалі (1940–1941). Учасник похідних груп на СУЗ (07.1941). Був арештований у Житомирі гестапо, однак йому вдалося втекти. Пропагандист куреня «Євгена» (1944–1945). Референт пропаганди Самбірського надрайонного проводу ОУН (12.1945–03.1946). Вишкільник осередку пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН (1946). Референт пропаганди Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (10.1946–07.1947). Провідник Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (12.1946–07.1947).

тична робота окупанта», «поліційна сітка», «військові частини», «промисл», «умови і організація праці», «життєва стопа і настрої робітників», «інженерно-технічний персонал», «службовці», «поставки ЮНРА», «ціни», «клас сталінської буржуазії», «шкільництво». Звісно ж не усі виділені структурні частини з однаковою деталізацією були написані. В силу бажання автора усе-сторонньо охопити різні сфери життя, він об'єктивно зітнувся із відсутністю повного комплексу необхідної інформації, хоча назагал глибина обізнаності автора із усіма фактами справді вражає.

Уважаємо за необхідне зупинитися на головних складових аналізованого документа. Навіть попри те, що автор чисельність населення не називає (через технічні труднощі та нестійкість), однак відзначає, що загалом вона зменшилася – частина виїхали перед приходом радянської влади, значний відсоток опинився на роботах у Німеччині, тюрмах, таборах, війську тощо, чимало було мобілізовано до ЧА, знищено, засуджено та вивезено до Сибіру, єврейське населення, яке становило великий відсоток у регіоні, німці винищили, а поляки у переважній більшості виїхали до Польщі.

Важливою частиною документа вважаємо рубрику «національний склад». У ньому автор пише про чисельну перевагу українців попри наявність у незначній кількості «чужоземного елемента» у селах. Пояснює автор, що більшість поляків виїхали, залишилися тільки ті, які принципово не хотіли покидати цю територію і вирішили «в'язати свою долю з нашою», або вважали за необхідне дочекатися повернення польської адміністрації (польське населення в основному залишилося у містах). Однак і ці дві останні категорії змушені були виїжджати через тиск адміністративних і поліційних органів. Хоча сам виїзд ускладнювався відсутністю транспорту. Натомість багато євреїв, яким вдалося вижити у роки німецької окупації, виїхали за власним бажанням до Польщі як її громадяни. Ті ж, хто залишилися, займалися торгівлею, працювали в адміністрації та НКВС. У селах їх не було взагалі, а у самому Дрогобичі їхня чисельність у складі мешканців становила близько 2 %. Водночас росіяни та приїжджі кадри становили значний відсоток населення. Тільки у самому Дрогобичі їх було понад 10 % (більшість – росіяни, «перевиховані в дусі радянського патріотизму»). Відзначалося, що цей

«совецький елемент» (за його визначенням – працівники адміністрації, поліційних органів, партійці, директори, інженери, бухгалтери, завідувачі і навіть прості робітники разом із жінками та дітьми) почав акліматизуватися – одружуватися із місцевими дівчатами, купувати у власність будинки, землю і т. д. Нарікав автор документа і на масове вживання російської мови.

Натомість щодо Трускавця автор називає точніші кількісні показники населення та національний склад. Так, за його інформацією, з-поміж 3 000 осіб, 2 300 – українці, 35 – поляки, 660 приїжджі «совети» (більшість – росіяни).

За соціальним складом населення регіону, більшість становили робітники, натомість сільське господарство було розвинене слабко, оскільки вважалося додатковим заняттям, хоча й, як не парадоксально, для багатьох робітників стало головним джерелом виживання. У містах більшість населення – фабричні робітники і ремісники. Наголошує автор, що адміністративний апарат було сформовано із приїжджих кадрів (про це також дуже багато писалося у працях сучасних дослідників і архівних документах). Петро Петрига-«Улас» пише, що тільки на початку 1946 р. місцевих почали призначати на відповідальні посади. Наводить навіть таке важливе спостереження: росіяни працювали на керівних посадах, поляки – переважно робітниками.

Характеризувалася і культурна сфера, яку П. Петрига розпочав із опису діяльності театру у Дрогобичі. Вражає його обізнаність й у цій сфері. Автор вказує навіть такі деталі: із 80 артистів за національним складом 13 українці, 8 євреїв, 1 вірменин, решта – росіяни. При цьому тільки семеро були місцевими. Окремо автор зупиняється і на репертуарі, який складали твори класиків і пропагандистські радянські панегірики. Місцеве населення відвідувало театр в основному у суботу та неділю (у значно меншій кількості). Вартість квитків коливалася від 8 до 25 крб., натомість зарплата працівників, залежно від посади, була у межах 125–1100 крб. Театр практикував виїзди до Борислава та Трускавця.

У стаціонарних кінотеатрах (два було у Дрогобичі, два – у Бориславі, один – у Трускавці, один – у Стебнику) та кількох пересувних (обслуговували приміські села, підприємства й устано-

ви) показували продукт радянського агітпрому, хоча й рідко – американські кінофільми.

Бібліотеки функціонували при партійних установах, палацах піонерів, клубах та більших підприємствах і закладах. Автор вказує, що місцеве населення мало від цього користало, оскільки вибір літератури був дуже незначний. Тільки в обласній бібліотеці Дрогобича місцеве населення отримувало можливість ширшого вибору літератури, яка цікавила.

Клуби функціонували тільки у містах та окремих підприємствах, школах, у селах їх фактично не було. Водночас у цих закладах відбувалися тільки «гуляння» та «мітинги» («Загальна характеристика», б.р., арк. 1). Засмучувало автора документа відсутність хорів у селах регіону.

Поширення преси відбувалося за попередньою передплатою громадян у всіх селах. При цьому наголошував, що для окремих працівників підприємств передплата преси була обов'язковою та стягувалася автоматично при видачі заробітної плати. Зокрема, розповсюджувалися газети: центральні – «Правда», «Известия», «Труд»; республіканські – «Радянська Україна», «Правда України», «Пионерська правда», «Зірка», «Учительське Слово»; обласні – «Радянське слово», «Радянський селянин», «Нафтовик Борислава» і районні – по усіх районах виходив тижневик – орган райвиконкомів і райкомів КП(б)У. Для характеристики ставлення населення до цих ідеологічно-пропагандистських видань автор пише, що їх використовували як пакунковий папір та як «курительну бумагу». У такий спосіб підкреслювалася відсутність довіри та поваги у населення до цього засобу інформації. Крім того, у районах і обласному центрі перевидавалися центральні і республіканські брошурові видання політичного та пропагандистського змісту. Натомість художньої літератури серед населення поширювалося дуже мало («майже її не видно»).

Говорить автор і про діяльність двох книгарень у Дрогобичі, однієї у Бориславі, де можна було придбати популярні політичні та художні видання.

Водночас загальна серйозна проблема – нестача паперу. Знову ж таки вражає поінформованість автора навіть у таких дуже конспіративних аспектах – працівники НКВС писали протоколи допитів на старих, списаних із однієї сторони польських

документах. І це дійсно так, засвідчуємо як дослідники, які переглянули сотні таких справ.

Автор документа пише, що боротьба із масовою неграмотністю реалізовувалася лише на словах. При цьому вказує на середній освітній рівень населення. Досить різко П. Петрига характеризує освітній рівень прибулих кадрів: «Серед приїжджих найбільший процент аругантів, маскованих анальфабетів, шкурників, поверхових спеців. Лиш тут і там стрічаються люди з європейською огладою» («Загальна характеристика», б.р., арк. 2).

Щодо медичного забезпечення – в обласному центрі діяли три поліклініки, дві лікарні, шість аптек, санчастина НКВС, положовий будинок. У більших установах утворені санітарні пункти. Декілька поліклінік функціонувало у Стебнику та Бориславі. У Бориславі діяла одна лікарня. У більших селах при сільських радах працювали санітарні інспектори із завданням піклуватися про санітарний стан загалом, боротися із поширенням інфекційних захворювань, веденням обліку померлих тощо. Хоча самих лікарів було дуже мало, більшість із медичних працівників – фельдшери. Відзначали брак медичного обладнання, низький гігієнічний стан та рівень обслуговуючого персоналу у лікарнях (навіть більше, їхня байдужість та грубе ставлення до хворих), незначний вибір ліків в аптеках, окремі препарати можна було отримати тільки за спецдозволом. Відзначав і масові випадки сверблячки (через брак мила), венеричних хворіб, які ліквідувалися слабо через запущення хвороби, страх через суспільний осуд та байдужість державних органів («Загальна характеристика», б.р., арк. 2).

Окремо Петро Петрига зупиняється на функціонуванні у Дрогобичі обласного, районного і міського відділів НКВС і НКДБ, двох відділів міліції, прокуратури, народного суду, ВВ НКВС і тюрем (існували у підвалі кожної поліцейної станиці, Бригідках і в деяких законспірованих місцях). Відділи НКВС також функціонують у Бориславі, Трускавці, Стебнику. Крім того, на кожную вулицю чи кілька вулиць, окремі села і підприємства – призначалися спеціальні дільничні. У Трускавці функціонували спеціальний пересильний табір для родин заарештованих підпільників на 25 камер, у кожній з яких перебували навіть по 30 осіб. При цьому з осені 1944 р. до весни 1946 р.

перейшли понад 1 500 осіб, більшість із яких були вивезені до Сибіру. При цьому робить таку примітку, що серед в'язнів було 70 % жінок, 30 % чоловіків, за віковим показником: 60 % – діти та 20 % – особи старшого віку. Мав автор інформацію про смерть восьми осіб. Харчування було відсутнє, ув'язнені жили із передач (хоча й їх переполовинювали бійці винищувальних батальйонів та міліціонери). В'язні із віддалених сіл утримувалися із передач інших або навіть помирали від голоду. Конфісковані речі охорона ділила між собою. Навколо табору у Трускавці перебувало 10 постів. Відзначав і те, що начальником табору був українець зі Східної України, партійний із кількарічним стажем праці. Просто дивує обізнаність автора у таких деталях. Також зазначав П. Петрига, що у Дрогобичі біля Бригідок існує табір для полонених німців на близько 200 осіб.

Наголошує і на постійній дислокації великої кількості частин ЧА (танкістів, артилеристів), спецвідділів військ НКВС для боротьби з революційним рухом, охорони заводів, обласного центру. Спеціальні відділи стояли у Дрогобичі, Бориславі, Трускавці, Стебнику, Східниці. Однак визначити чисельність цих підрозділів, навіть загальну, автор уважав неможливим через постійні ротації.

Окремого розгляду заслуговує аналіз документа у частині характеристики промислового розвитку регіону. Автор виділяє основні напрями: нафтовидобування (Борислав, Східниця, Старий Кропивник, Перепротиня, Урич, Орів, Густановичі і Мражниця); нафтопереробка (Борислав, Дрогобич, Губичі); видобуток озокериту (Борислав); лісовий промисел (вирубка, переробка і транспортування лісу); мінеральні води (Трускавець); будівельний, харчовий, речовий, виробництво дрібних товарів, металургія (Дрогобич); видобуток солі (харчової та калійної) (Дрогобич, Стебник). Щоправда сюди й зараховував чомусь городництво, яке практикували у приміських села та передмістях.

Найбільша частина документа присвячена опису матеріальної винагороди та умовам праці. Кожен робітник мав визначену норму, виконання якої вимагало достатніх зусиль, позаяк вона була надзвичайно високою. Цікаву особливість відзначає автор – норми не виконуються, хоча у документах записували 100 % виконання: «Згори є визначено, яка повинна бути успіш-

ність у виконанні згори наміченого плану, скільки має бути стахановці, ударників і т.д.» («Загальна характеристика», б.р., арк. 3).

Багато уваги приділяє П. Петрига «стахановському руху», який стимулювався неекономічними методами (морального стиmulу та покарання). Крім того, на великих підприємствах діяли спецвідділи та дільничні уповноважені, завдання яких полягало у веденні секретних справ, допитів, арештів, нагляду. Автор стверджував, що робітників вночі піддавали допитам: «кожний перейшов «сповідь»». Окрема увага зверталася на агентурну мережу, знав автор про її організовану роботу на підприємствах.

Ну і найцікавіша частина документа – рівень життя громадян. Передовсім автор це питання розкриває на порівнянні заробітної плати із цінами харчових та інших товарів, тобто показує купівельну спроможність. Для цього взяв дані із Дрогобицького нафтопереробного заводу № 2 (очевидно, що мав по ньому повну інформацію або хотів саме на такому високооплачуваному, у порівнянні із іншими підприємстві, розкрити розрив між заробітними платами та купівельною спроможністю). Так, заплата робітника залежала від рівня кваліфікації (1–7 розряди) та коливалася від 180 до 450 крб. Водночас бригадир уже отримував 600 крб., майстер – 800, начальник цеху – 1000, інженер – 1200, головний механік – 1400, головний інженер – 1800, економіст – 500–600, бухгалтер – 400–700, начальник відділу – 900. Оклад директора заводу становив 1800 крб. Крім того, він отримував додатково премії, і, таким чином, його зарплата коливалася у межах 6000–9000 крб. Начальник спецвідділу – 600 крб. («Загальна характеристика», б.р., арк. 4). При цьому із заробітної плати відраховували різні стягнення, які інколи становили до 30 %. У крамницях для робітників можна було купити, крім пайкових позицій (за картками) – «папіроси» (16–50 крб.), «цигарки» (30–35 крб.), тютюн (10–80 крб.), горілку (113 крб.).

Вражає також і нерівність у забезпеченні продуктами харчування, промисловими товарами робітника, його родини у порівнянні із керівним складом (директор, заступник, парторг, інженер, спецвідділ, завкадрами) та їхніми родинами. При цьому отримували додаткові харчові картки т. зв. «сухий пайок». За даними із нафтоперегінного заводу № 2 відзначалося, що для робітників можливість закупівлі товарів свідомо занижували,

обмежували, натомість керівництву дозволялося брати у необмеженій кількості: «Харчові поставки, консерви, індивідуальні пакети – дають на картки місто тощу, цукру, м'яса – як власні товари. Інших поставок робітники не одержують. Прийшло раз багато мануфактури, яку розібрали самі директори, частину їхні жінки повимінювали за старі речі (мешти з дірливими сподами) і це виміняне дісталось робітникам (до речі, таких «щасливців» – мало). Начальство розібрало порядні мешти, шкіряні плащі, мужеські гарнітури і в найкращому гатунку білизну» («Загальна характеристика», б.р., арк. 5). Автор документа на конкретних прикладах доводить факт соціального розшарування робітників і керівного складу, оскільки останні отримували більше ніж ті, хто важко працював фізично («Загальна характеристика», б.р., арк. 5). Водночас вражають і тогочасні ціни у порівнянні із заробітними платами – 6000 крб. чоловічий одяг, 2500 жіноче взуття, 4000 жіночий плащ, 300 сорочка, 500 панчохи, 10 олівець зв., 4000–5000 костюм, 2000–2500 чоловічі черевики, 6000 чоловічий плащ, 500 капелюх, 30 олівець хімічний. Саме через це автор робив загальний висновок, що загалом зарплати і харчового пайка цілком не вистачало на те, щоб вижити: «Пересічний робітник, крім спритніших і вислужницьких елементів, що мають «непередбачені доходи», – живе надзвичайно бідно, без всяких мрій на комфорт та задоволення культурних, гігієнічних чи інших потреб. Обдертий та прибитий морально. Зарплати вистарчає якраз на папіроси. Режимний терор зроджує то безнадійність, то зрезигнованість, то знову містичні надії на несподівану, скору переміну. Настрої хитаються поміж полюсом великих сподівань, а полюсом песимістичної безнадійності, але абсолютно ворожі до окупанта. Деякі через терор, шантаж пішли на співпрацю з окупантом. Від селянства різниться робітництво більшим політичним виробленням та більшою політичною ментальністю, більше цікавиться політподіями, менше загуменкове» («Загальна характеристика», б.р., арк. 6). Така ситуація змушувала шукати додаткові джерела прибутку. Водночас закладався серйозний розвив між вищим керівним складом і простими робітниками, про що наголошує автор документа. До «класу сталінської буржуазії» П. Петрига зараховував як усіх приїжджих, так і «своїх хрунів»: «Можуть користати вповні зі своїх посилок ЮНРА і з

спецстоловок, крамниць ... в їх кармани йдуть всі премії за перевиконання плану. Навчилися ходити в «шляпах», краватках, мештах з лисами на шиї... хоч часом дорогоцінне футро зтовариюється з «галошами» без іншого взуття. Дуже здивовані коли кликали їх «пан», «пані». ... Різницю поміж большевиками «вельможами», а поміж простими видно на кожному кроці. Втворена на тому тлі ненависть посилюється за кожним актом насилля над працюючими» («Загальна характеристика», б.р., арк. 6).

Значна увага приділена і функціонуванню освітніх закладів. Так, у Дрогобичі діяло сім середніх шкіл (у тому числі дві російськомовні), нафтовий технікум, електромеханічний технікум, учительський інститут, неповно-середня залізнично-дорожня школа, школи ФЗН. В усіх цих закладах освіти працювали близько 160 педагогів, з яких тільки 20 були місцевими українцями, понад – 50 росіяни, решта – українці зі Східної України. Директори усіх шкіл – не місцеві, переважно партійні. Чисельність учнів та студентів 3500 (з них понад 1000 учнів росіяни). Щодо стипендії – вона різна у нафтовому технікумі на першому курсі 220 крб., на другому – 250, третьому – 300. В учительському інституті стипендія на підготовчому курсі 120 крб. на першому, другому, третьому курсах – 160 («Загальна характеристика», б.р., арк. 6). Натомість у Бориславі діяло дві середні школи, одна вечірня середня школа, сім неповно-середніх та одна педшкола. У Трускавці: одна середня школа (учнів близько 200). У Стебнику: одна середня школа, 14 викладачів (з них 5 місцеві), учнів – 500. По селах діяли неповносередні школи (6 або 7 кл.). відзначалося, що багато працювало вчителів зі Сходу України. Цікава інформація про заробітну плату вчителів: 1–4 кл. – 350–400 крб., 5–8 кл. – 400–500, 8–10 кл. – 420–525 крб. Викладачі технікумів та вчительського інституту отримують оплату відповідно до кількості проведених годин (за годину 8–12 крб.), зарплата директорів коливалася від 800 до 1000 крб. («Загальна характеристика», б.р., арк. 7).

Турбувало автора і переважання у змісті навчання природничої складової над гуманітарною («натиск сильніший на навчання математики, фізики та хімії»). Навіть гірше – українська мова, література, географія та історія України викладалися із

«большевицим насвітленням – з точки імперіалістичної політики Москви». Попри відзначені складнощі свій огляд автор завершує на позитиві – відзначаючи, що радянська адміністрація попри докладені зусилля не може утвердитися в регіоні – з'являються антирадянські написи, малюються тризуби, відбувається кепкування із портретів радянських керівників, іронізування із масиву радянської пропаганди, «Протирежимні написи на шкільних лавках, по стінах, рисування тризубів, кпини з портретів «любих вождів» іронізування із большевицько-пропагандивно-виховних брехонь, злостивий натяк, що мають місце майже всюди, особливо по нищих класах, – свідчать про абсолютне необхоплення большевицькою агітацією нашого молодого покоління» («Загальна характеристика», б.р., арк. 7).

Відзначимо і живання П. Петригою дуже яскравої та водночас специфічної термінології для означення / підкреслення своїх думок – «поліційний терор – стахановський», «партійні собаки», «курительна бумага», «дурні політичні анальфabetи», «хитрі пси із НКВС і партії», «заіванити», «обмітуриив», «клас сталінської буржуазії» тощо.

Висновки. Отже, публікований документ «Загальна характеристика з життя Бориславського басейну» був знайдений у лісі біля села Стратин та зберігається в Архіві Центру досліджень визвольного руху. У документі подається характеристика різноманітних сфер суспільного життя на території Борислава, Дрогобича, Стебника, Східниці, Трускавця, Густанович (тепер частина м. Борислав) у 1945–1946 рр. (хоча точна дата його укладення невідома). Документ укладений, очевидно, підпільником на псевдо «Улас». Водночас відомо, що у 1946–1947 рр. Петро Петрига-«Улас» працював референтом пропаганди, а відтак провідником Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (10.1946–07.1947). Матеріал автор структурував на двадцять п'ять рубрик. Публікований документ є важливим джерелом до характеристики історії повсякденного життя перших післявоєнних років як Дрогобиччини, так і Західної України загалом. Документ публікується мовою оригіналу відповідно сучасних археографічних вимог.

Джерела та література

- Антонюк, Я.** (2013). *СБ ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі (1946–1951 рр.)*. Луцьк: Ключі.
- Антонюк, Я.** (2016). «Повстанські дантисти»: лікування зубів у підпіллі ОУН-УПА. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*, 2, 65–72.
- Антонюк, Я., & Кисляк, П.** (2009). Психологічний аналіз проявів жорстокості в боротьбі СБ ОУН (б) із сексотством на території Волині в післявоєнний період (1944–1951 рр.). *Історичні студії Волинського національного університету ім. Лесі Українки*, 2, 43–47.
- АЦДВР – Архів Центру дослідження визвольного руху.
- Баран, В., & Даниленко, В.** (1999). *Україна в умовах системної кризи (1946–1980 рр.)*. Київ: Альтернативи. (Серія «Україна крізь віки»; т. 13).
- Білас, І.** (1994а). *Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз* (Кн. 1). Київ: Либідь: Військо України.
- Білас, І.** (1994б). *Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз* (Кн. 2). Київ: Либідь: Військо України.
- Веденєєв, Д.В., & Биструхін, Г.С.** (2007). *Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперації. 1945–1980-ті роки*. Київ: К.І.С.
- Вронська, Т., & Гальченко, С.** (2011). Обличчя визволених міст України після окупації і життєві стратегії городян (1943–1945 рр.). *Україна у Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси* (Кн. 2, с. 631–660). Київ: Наукова думка.
- Гавришко, М.** (2015). Гендерні аспекти сексуальної моралі в ОУН і УПА у 1940–1950-х роках. *Український визвольний рух*, 20, 199–212.
- Гавришко, М.** (2016). Чоловіки, жінки й насильство в ОУН та УПА в 1940–1950-х рр. *Український історичний журнал*, 4, 89–107.
- Голубко, В., & Середняк, А.** (2007). Західноукраїнський селянин в умовах комуністичного режиму 1939–1953 рр.: пристосування та спротив. *Історія України: маловідомі імена, події, факти*, 34, 269–289.
- Даниленко, В.** (2010). *Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.)* (Кн. 2 (3)). Київ: Інститут історії України НАН України.
- Загальна характеристика з життя Бориславського басейну. (б.р.). *Архів Центру досліджень визвольного руху, «Стратинський архів»* (у стадії формування) (арк. 7).

- Ільницький, В.** (2016). *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954)*. Дрогобич: Посвіт.
- Ільницький, В.** (2017). Діяльність молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобичі (1945–1952). *Дрогобицький краєзнавчий збірник, спецвипуск III*, 300–311.
- Ільницький, В.** (2019). Молодіжна націоналістична організація у Дрогобицькому учительському інституті. *Літопис Бойківщини: журнал, присвячений дослідям історії, культури і побуту бойківського племені*, 1/96 (107), 79–86.
- Ільницький, В., & Галів, М.** (2015). До історії діяльності молодіжних українських націоналістичних організацій на Дрогобиччині: нове документальне свідчення. *Дрогобицький краєзнавчий збірник, спецвипуск II*, 475–485.
- Ільницький, В., & Ярушак, М.** (2020). До історії діяльності молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобицькій сільсько-господарській школі та Дрогобицькому нафтовому технікумі (1950–1951). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 5/47, 208–228. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217759>.
- Ільницький, В., Кантор, Н., & Батюк, Т.** (2021). Повсякденне життя у Дрогобицькому учительському інституті: новий документ до історії (1946–1949). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 6/48, 342–364. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228501>.
- Ісайкіна, О.Д.** (2005). *Побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період (1945–1955 рр.)*. (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Переяслав-Хмельницький.
- Кентій, А.** (1999). *Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946–1956 рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України.
- Киричук, Ю.** (2003). *Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика*. Львів: Добра справа.
- Ковпак, Л.В.** (2003). *Соціально-побутові умови життя населення України у другій половині ХХ ст. (1945–2000 рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України.
- Коляструк, О.А.** (2012). Повсякденне життя українського суспільства у перші повоєнні роки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія «Історія»*, 20, 131–136.

- Малярчук, О.** (2006–2007). Галицький національний кетман: село в ідеологічній війні з партійно-радянським тоталітаризмом. *Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*, 12–13, 157–166.
- Патриляк, І.** (2012). *«Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.)*. Львів: Часопис.
- Русначенко, А.** (2002). *Народ збурений: національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках*. Київ: Університетське видавництво «Пульсари».
- Смолій, В.** (2006). *Історія українського селянства: нариси* (Т. 1–2; Т. 2). Київ: Наукова думка.
- Стародубець, Г.** (2005). Організація медико-санітарної служби у повстанському запіллі (друга половина 1943–1944 рр.). *Наукові записки з української історії: зб. наук. ст.*, 17, 199–204.
- Стародубець, Г.** (2008). *Генеза українського повстанського запілля*. Тернопіль: Підручники і посібники.
- Янковська, О.** (2010). Повсякденне життя громадян УРСР як втілення політики держави (1945–1953 рр.). *Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали Всеукр. наук. конф., Переяслав-Хмельницький, 14–15 трав. 2010 р.* (с. 176–168).

References

- Antoniuk, Ya.** (2013). *SB OUN (b) na Volyni ta Zakhidnomu Polissi (1946–1951 rr.) [SB OUN (b) in Volyn and Western Polissya (1946–1951)]*. Lutsk: Kliuchi [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya.** (2016). «Povstanski dantysty»: likuvannia zubiv u pidpilli OUN-UPA [“Insurgent dentists”: dental treatment in the OUN-UPA underground]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny – Current issues of social sciences and history of medicine*, 2, 65–72 [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya., & Kysliak, P.** (2009). Psykholohichni analiz proiaviv zhorstokosti v borotbi SB OUN (b) iz seksotstvom na terytorii Volyni v pisliavoiennyi period (1944–1951 rr.) [Psychological analysis of manifestations of cruelty in the struggle of the OUN (b) Security Service against sexism on the territory of Volyn in the postwar period (1944–1951)]. *Istorychni studii Volynskoho natsionalnogo universytetu im. Lesi Ukrainky – Historical Studies of Lesya Ukrainka Volyn National University*, 2, 43–47 [in Ukrainian].

- ATsDVR – Arkhiv Tsentru doslidzhennia vyzvolnoho rukhu [Archive of the Center for the Study of the Liberation Movement] [in Ukrainian].
- Baran, V., & Danylenko, V.** (1999). *Ukraina v umovakh systemnoi kryzy (1946–1980 rr.)* [Ukraine in the conditions of systemic crisis (1946–1980)]. Kyiv: Alternatyvy. (Serii «Ukraina kriz viky»; t. 13) [in Ukrainian].
- Bilas, I.** (1994a). *Represyвно-karalna systema v Ukraini 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoriko-pravovyi analiz* [The repressive system in Ukraine in 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vol. 1). Kyiv: Lybid: Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Bilas, I.** (1994b). *Represyвно-karalna systema v Ukraini 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoriko-pravovyi analiz* [The repressive system in Ukraine in 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vol. 2). Kyiv: Lybid: Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Viedienieiev, D.V., & Bystrukhin, H.S.** (2007). *Dvobii bez kompromisiv. Protystorbovstvo spetspidrozdiliv OUN ta radianskykh syl spetsoperatsii. 1945–1980-ti roky* [An Uncompromising Combat. The Opposition of Special Subdivisions of OUN with Soviet Special Operations Forces. 1945–1980]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
- Vronska, T., & Halchenko, S.** (2011). *Oblychchia vyzvolenykh mist Ukrainy pislia okupatsii i zhyttievi stratehii horodian (1943–1945 rr.)* [Faces of the liberated cities of Ukraine after the occupation and life strategies of the citizens (1943–1945)]. *Ukraina u Druhii svitovii viini: pohliad z XXI stolittia. Istorychni narysy – World War II: a look from the XXI century. Historical Essays* (Vol. 2, pp. 631–660). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Havryshko, M.** (2015). *Henderni aspekty seksualnoi morali v OUN i UPA u 1940–1950-kh rokakh* [Gender aspects of sexual morality in the OUN and UPA in the 1940s and 1950s]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian liberation movement*, 20, 199–212 [in Ukrainian].
- Havryshko, M.** (2016). *Choloviky, zhinky y nasylstvo v OUN ta UPA v 1940–1950-kh rr.* [Men, women and violence in the OUN and UPA in the 1940s and 1950s]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 4, 89–107 [in Ukrainian].
- Holubko, V., & Seredniak, A.** (2007). *Zakhidnoukrainskyi selianyn v umovakh komunistychnoho rezhymu 1939–1953 rr.: prystosuvannia ta sprotyv* [Western Ukrainian Peasant in the Conditions of the Communist Regime of 1939–1953: Adaptation and Resistance]. *Istoriia Ukrainy: malovidomi imena, podii, fakty – History of Ukraine: little-known names, events, facts*, 34, 269–289 [in Ukrainian].

- Danylenko, V.** (2010). *Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druga polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.) [Post-war Ukraine: essays on social history (second half of the 1940s – mid-1950s)]*. (Vol. 2 (3)). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Zahalna kharakterystyka z zhyttia Boryslavskoho baseinu [General characteristics of the life of the Boryslav basin]. (n.d.). *Arkhiv Tsentru doslidzhen vyzvolnoho rukhu, «Stratynskiy arkhiv» (u stadii formuvannia) – Archive of the Center for the Study of the Liberation Movement, Stratin Archive (under construction)* (p. 7).
- Ilnytskyi, V.** (2016). *Karpatskyi krai OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954) [The OUN Carpathian region in Ukrainian liberation movement (1945–1954)]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.** (2017). Diialnist molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobychi (1945–1952) [Activities of youth nationalist organizations in Drohobych (1945–1952)]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection, special issue III*, 300–311 [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.** (2019). Molodizhna natsionalistychna orhanizatsiia u Drohobyskomu uchytelskomu instytuti [Youth nationalist organization at the Drohobych Teachers' Training Institute]. *Litopys Boikivshchyny: zhurnal, prysviacheniyi doslidam istorii, kultury i pobutu boikivskoho plemeny – Chronicle of Boykivshchyna: a journal devoted to experiments in the history, culture and life of the Boykiv tribe*, 1/96 (107), 79–86 [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V., & Haliv, M.** (2015). Do istorii diialnosti molodizhnykh ukrainskykh natsionalistychnykh orhanizatsii na Drohobychchyni: nove dokumentalne svidchennia [To the history of activity of youth Ukrainian nationalist organizations in Drohobych region: a new documentary evidence]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection, special issue II*, 475–485 [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V., & Yarushak, M.** (2020). Do istorii diialnosti molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobyskii silskohospodarskii shkoli ta Drohobyskomu naftovomu tekhnikumy (1950–1951) [To the history of the activities of youth national organizations in the Drohobych Agricultural School and the Drohobych Oil College (1950–1951)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 5/47, 208–228. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217759> [in Ukrainian].

- Іlnytskyi, V., Kantor, N., & Batiuk, T.** (2021). Povsiakdenne zhyttia u Drohobytському uchyteľskomu instytutu: novyi dokument do istorii (1946–1949) [Everyday life in Drohobych Teacher’s Institute: a new document in history (1946–1949)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytського derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 6/48, 342–364. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228501> [in Ukrainian].
- Isaikina, O.D.** (2005). *Pobut i dozvillia miskoho naseleння Ukrainy v povoiennyi period (1945–1955 rr.)* [Life and leisure of the urban population of Ukraine in the postwar period (1945–1955)]. (Extended abstract of candidate’s thesis). Pereiaslav-Khmelnitskyi [in Ukrainian].
- Kentii, A.** (1999). *Narys borotby OUN-UPA v Ukraini (1946–1956 rr.)* [An outline of the struggle of OUN-UPA in Ukraine (1946–1956)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Kyrychuk, Yu.** (2003). *Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40–50-kh rokiv XX stolittia: ideolohiia ta praktyka* [Ukrainian Nationalist Movement of 1940s – 1950s: Ideology and Practice]. Lviv: Dobra sprava [in Ukrainian].
- Kovpak, L.V.** (2003). *Sotsialno-pobutovi umovy zhyttia naseleння Ukrainy u druhii polovyni XX st. (1945–2000 rr.)* [Socio-living conditions of the population of Ukraine in the second half of the twentieth century (1945–2000)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Koliastruk, O.A.** (2012). Povsiakdenne zhyttia ukrainskoho suspilstva u pershi povoienni roky [Everyday life of Ukrainian society in the first postwar years]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Kotsiubynskoho. Serii «Istorii» – Scientific notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series "History"*, 20, 131–136 [in Ukrainian].
- Maliarchuk, O.** (2006–2007). Halytskyi natsionalnyi ketman: selo v ideolohichnii viini z partiino-radianskym totalitaryzmoz [Galician National Ketman: a village in an ideological war with party-Soviet totalitarianism]. *Halychyna: Vseukrainskyi naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys – Galicia: All-Ukrainian scientific and cultural-educational local lore journal*, 12–13, 157–166 [in Ukrainian].
- Patryliak, I.** (2012). «Vstan i borys! Slukhai i vir...»: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi rukh (1939–1960 rr.) [“Stand up and fight! Listen and believe...”: the Ukrainian nationalist underground and insurgent movement (1939–1960)]. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
- Rusnachenko, A.** (2002). *Narod zburenyi: natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini y natsionalni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u*

1940–50-kh rokakh [The Revolted People: National liberation movement in Ukraine and national resistance movements in Belarus', Lithuania, Latvia, and Estonia in the 1940s – 1950s]. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo «Pulsary» [in Ukrainian].

Smolii, V. (2006). *Istoriia ukrainskoho selianstva [History of the Ukrainian peasantry]*. (Vols. 1–2; Vol. 2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Starodubets, H. (2005). Orhanizatsiia medyko-sanitarnoi sluzhby u povstanskomu zapilli (druha polovyna 1943–1944 rr.) [Organization of the medical and sanitary service in the insurgent garrison (second half of 1943–1944)]. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii – Scientific notes on Ukrainian history*, 17, 199–204 [in Ukrainian].

Starodubets, H. (2008). *Heneza ukrainskoho povstanskoho zapillia [The genesis of the Ukrainian insurgent stronghold]*. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].

Yankovska, O. (2010). Povsiakdenne zhyttia hromadian URSS yak vtilennia polityky derzhavy (1945–1953 rr.) [Everyday life of the citizens of the USSR as the embodiment of state policy (1945–1953)]. *Istoriia povsiakdennosti: teoriia ta praktyka: materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii, Pereiaslav-Khmelnitskyi, 14–15 travnia 2010 r. – History of everyday life: theory and practice: materials All-Ukrainian Science Conf., Pereiaslav-Khmelnitsky, May 14–15, 2010* (pp. 176–168) [in Ukrainian].

Документ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА з життя БОРИСЛАВСЬКОГО БАЙСЕНУ

Бориславський Басейн – це в основному: Борислав, Східниця, Трускавець, Тустановичі, Стебник і Дрогобич з дооколичними селами; крім того, – Трускавець.

Кількість населення.

Кількість населення в поодиноких населених пунктах важко устійнити з причин тех. труднощів і нестійкості. В загальному вона зменшилась тому, що: а/ багато виїхало перед приходом большевиків за кордон, б/ поляки в більшості виїхали до Польщі, в/ великий процент населення опинився на роботі в Німеччині, по нім. лагерах, тюрмах, при війську і т.д., г/ жидів винищили німці, яких чисельність тут була процентово велика, д/ немало

було змобілізовано, в Ча, є/ поважне число людей знищено, за-суджено та вивезено на Сибір.

Національний склад.

Під сьогоднішній день національний склад населення абсолютно в користь українців. По селах чужоземний елемент в незначній, майже в невидимій кількості. В містах він більше різноманітний. Поляків в переважній більшості виїхали. Залишились ті, що або не хочуть покидати наших земель взагалі і рішені зв'язати свою долю з нашою, або переконані, що вернеться вкоротці польська влада, тому виїзд недоцільний. Через натиск адміністраційних і поліційних органів, виїзджають поволі до решти. Брак транспортів – утруднює виїзд. Залишилися головно по містах. Жидів вийшло з укриття небагато. Багато з тих, що лишилися при життю виїхало до Польщі, як польські громадяни і з власної волі. Ті, що осталися, займаються торгівлею, працюють в адміністрації та нквд. По селах їх не має цілком. В Дрогобичі жидів ок. 2%. Давні привілеї втратили. Росіяни і приїзджі взагалі становлять поважний процент населення. В Дрогобичі наприклад є їх більше, як 10%. Більшість з них – рускі. Звичайно перевиховані в дусі радянського патріотизму, принайменше для ока постороннього спостерігача. Російську мову чути чи не частіше, як українську. «Сов'єти» – це працівники адміністрації, поліційних органів, партійні собаки, всякого рода «директора», інженера, бухгалтери, завідуючі і прості робітники – все це разом з жінками і дітьми. Для руських є навіть школи /початкові-середні із рос. викладовою мовою/. Сов'єтський елемент починає поволі закліматизовуватися. Женяться з нашими дівчатами, купують на власність доми, городи, спроваджують родини і т.д. Кількісні відношення в національному складі в м. Трускавці такі: із загальної кількості людей /3000/, є 2300 українців, 35 поляків, 660 приїзджих сов'єтів, в тому числі найбільше руських.

Соціяльний склад.

Населення басейну – переважно робітники. Слабо розвинуте сільське господарство є другим заняттям, хоч, до речі для багатьох робітників із сіл, є головним джерелом виживлення. Загально підміські села мають вигляд господарсько-робітничий.

По містах більшість населення – фабричні робітники і ремісники. Адміністрація із проїжджих. В останньому часі /початок 1946 р./ почали наставлявати на відповідальні місця місцевих людей. Москалі працюють на керівних постах, поляки переважно робітники.

Культурний стан.

Театр: є один в Дрогобичі. Артистів ок. 80 осіб. З них 7 місцевих. Нац. склад артистів: 13 українців, 8 жидів, 1 вірменин, решта росіяни. Керівництво театру у руках партійних. Грають щоденно, крім понеділків. Ставлять старі твори класиків і нові пропагандивні большевицькі панегірики. Відвідувачі переважно приїзджі й військові. Місцеве населення відвідує театр лише в суботу та в неділю в значній меншості. Ціна квитків від 8–25 крб. Зарплата працівників /вчисляючи орхестр і тех. персонал/, виносить 125–1100 крб. Театр виїздить часом до Борислава і Трускавця. Партійних серед працівників є ок. 10, комсомольці – 5. Сітка сексотів, часті переслуховування нквдистами та арешти – витворюють атмосферу взаємного недовіря.

Кіно: грають большевицькі агітки, а рідко американські фільми. Кінотеатри є в: Дрогобичі – 2, Борислав – 2, Трускавець – 1, Стебник – 1, та кілька пересувних, що обслуговують підміські села та більші підприємства та установи.

Бібліотеки.

Існують при різних парт. «інстанціях», палацах піонерів, клубах та більших підприємствах і установах. Місцеве населення з них мало користало. Вибір літератури «ніякий». В Дрогобичі є обл. бібліотека, з якої користує місцеве населення.

Клуби.

Зорганізовані лише по містах та окремих підприємствах, школах, тощо: по селах клубів фактично немає. В будинках призначених на приміщення клубів, поза «гулянням» та мітінгами – нічого більше не відбувається. Хорів по селах немає. Деякі підприємства мають кінотеатри, драмгуртки, хори, що дають вистави, концерти та оформлюють мистецькі частини святочних мітінгів з нагоди держ. «празніков».

Преса.

Доходить до всіх сіл за передплатою окремих громадян, до шкіл, с/рад та до більшості адміністративних працівників. Для робітників деяких підприємства, передплата преси є примусова і стягається згори при видачі зарплати. Приходить преса центральна «Правда», «Ізвестія» – «Труд», республіканська: «Рад. Україна», «Правда України», «Піонерська Правда», «Комсомолец», «Зірка», «Учительське Слово», обласна: «Рад. Слово», «Рад. селянин», «Нафтовик Борислава» і районова: по всіх р-нах виходить тижневик орган райвиконкомів і райкомів КП/б/У. Преса приходить регулярно, прогандуючи по поштах і листоношах, через яких здійснюється передплата. Використовується, як пакунковий папір та, як «курительна бумага». Не маючи жодного довіря і респекту серед населення.

Художня література.

Серед населення незнана майже її не видно. Большевицький блеф певний, не найбільшій кількості красується на виставових вікнах нечисленних книгарень.

Книгарні.

В Дрогобичі – 2 книгарні, в Бориславі – 1 книгарня. Купити можна малі популярні політичні і художні видання. Видавництво такої літератури регулюється вимогами політ. пропаганди. По р-нах і обл. центрі виходять газети, органи рад. депутатів трудящих і парткомітетів та перевидаються центральні і республіканські брошурові видання політичного та популярного-пропагандивного змісту.

Канцелярйне приладдя.

В мінімальні кількості. Паперу брак. Навіть по канц. нквд пишеться протоколи по старих, списаних на одній стороні польських паперах.

Ліквідація неграмотності – реалізується лише в пропаганді.

Загально освітній рівень.

Місцевого населення – середній. Підміський елемент – загально вироблений. Серед приїзджих найбільший процент аругантів, маскованих анальфabetів, шкурнаків, поверхових спеців. Лиш тут і там стрічаються люди з «європейською огладою».

Здоровельний стан.

В обл. центрі є три поліклініки, два шпиталі, шість аптек, санчасть нквд, один родильний дім. Кілька поліклінік є в терені /Борислав, Стебник/. В Бориславі є один шпиталь. По більших установах зорганізовані санпункти. По селах є при с/радах т.зв. саніспектори /їхнє завдання дбати про санстан взагалі, поборювати пош. недуги, вести облік померлих і т.д./. Загально лікарів є дуже мало, побільше фельчерів. «Совітські» лікарі – донічого. Середній медперсонал – кустарний. Лікарське приладдя в шпиталях і поліклініках – в мінімальній кількості /те, що ще не зужилось і якого не знищила війна/. Гігієнічний стан – нище критики. Брак бандажів-ліквів. Харчі по шпиталях мізерні, обслуга мало фахова з часто байдужим, а то й з грубіянським наставленням до хворого. Лікування безплатне. В аптеках вибір ліків скупий /ніякий/. Деякі медикаменти можна дістати лише за спец. дозволенням. Опакування ліків-крамничне /порошки в газетному папері, або в старих паперах/. В поліклініці лікування недбайливе /безплатне/. Хворий пізнають по гарячці. «Маркірантів» – без гарячий – викидається за двері і називається «бандьорами». В гірських околицях поширений тиф. По містах масові випадки венеричних недуг. /«В нас всьо єсть»/, – які ліквідуються дуже слабо в силу індивідуального занедбання, встиду та байдужого наставлення держ. органів здоров'я. Поширена із-за браку мила сверблячка.

Політична робота окупанитів.

Спеціалну вагу звертає больш. пропаганда на політичне охоплення робітництва. Кілька разів в тиждень відбуваються по заводах та адміністраційних установах, мітінги та лекції на політ. Теми /міжнар. огляд, про атомну енергію, тощо/. На збори зганяють робітників примусове /не відпускають із заводів/. Зануджені слухання больш. побрехеньок, робітники часто сміються з

докладача, сплять, сонно зітхають, шукають «за необставленими» дверми і втікають. Пропаганда окупанта не приймається. Ті, що симпатизують із наїзником, це або пішли елементи, яких приманюють гроші, похвали, чи сатисфакції бути «страшакком» для других, або дурні політичні анальфабети, яких вміють використовувати особливо хитрі пси із нквд і партії. Місцевих комуністів із місцевого населення мало. Бувши комуністи в переважній кількості в обличчі большевицької дійсності, коли взагалі не перевиховались і не симпатизують із революційно-визвольним рухом, то ставляться до режиму з резервою. Зтягування до піонерів, комсомолу та партії, здійснюються шляхом шантажу, та вічно то знудження ненастилого натиску. Вступ до комсомолу дуже легкий. До партії втягають, докладно перевіривши, або на основі загальної opinii «радянської людини».

Подекуди комсомольці є одною із причин психози страху, або загальної opinii даної місцевості, як «агітпункту комунізму» /наприм. Стебник/, то знов із своїми «хлопами». У школах вся програма навчання запланована з розчисленням виховання в душі рад. патріотизму, як на фактичне образування. Нові большевицькі «патріоти» не виховуються, /бо і програми місцеві учителі не придержуються/, але нейтралізування нестійких, деморазация хитких і використання підлих в деякій мірі помітні.

Поліційна сітка.

В Дрогобичі міститься обласний, районний і міський відділ нквд і нкгб, два відділи міліції: військова і цивільна, прокуратура, народний суд, військово нквд і ряд тюрем /в підпіллі кожної поліційної станиці, бригадки і в деяких законспірованих місцях/. Станиці нквд є ще в Бориславі, Трускавці і в Стебнику. На кожную вулицю чи кілька вулиць, окремі села і підприємства – призначені спеціальні участкові з цілою сіткою сексотів. В Трускавці був пересильний лагерь для родин арештованих підпільників і т.д. /тепер спалений/. Лагерь містився в мурованій віллі. В'язні містилися в 25 номерах, часом по 30 осіб в одній камері. Найбільше в лагерь перебувало 420 осіб /весна 45 р./, а найменше 56 осіб. Від осені 44 р. до весни 46 р. перейшло більше як 1500 людей. Більшість з них вивезена на Сибір. Серед вязнів звичайно було: 70% жінок, 30% мушчин, 60% дітей і 20% стариків. Жінки

сиділи спочатку окремо, потім разом з мущинами. Померло в лагері з виснаження 8 осіб, яких похоронено тайно. Сильніших водили до праці. Інші сиділи по камерах мали коротку «прогулку» по подвір'ї. Харчів не давали жадних. Ув'язнені жили з передач, які обкрадали стрибки і міліціонери. Стрибків, що охороняли лагер було 26 осіб. Вони ніяких пайків не діставали. В'язні із далеких сіл і без родин користали з передач других, або помирали з голоду.

Конфісковані речі ділила охорона поміж себе. Начальник – українець із СУЗ, партійний, із кільканадцятилітнім стажем праці. В камерах були донощики. Охорона тюрм і лагерів – сильна /Коло лагеру в Трускавці стояло часом 10 постів/. В'язнів приводять під сильним конвоєм. Коли їх не багато – в'яжуть руки, коли більше – женуть рядами. Випадки втечі спорадичні.

В Дрогобичі /коло Бригідок/ є лагер для полонених німців, коло 200 осіб. Харчеві пайки малі. Дозволено ходити вільно /за жебраним/. Час-до-часу поодинок, або малими групами втікають «нах гаймет». Використовується їх як фізичні сили. Поліційний терор стахановський. /нпр. в «Галіції» начислюють до 70 арештованих/.

Військові частини.

Постійно перебувають у великій кількості частини ЧА /танкісти та артилерія/ і спецвідділи військ НКВД для боротьби в ревухом, охорони заводів, охорони обласного центру.

Спецвідділи стоять: Дрогобич, Борислав, Трускавець, Стебник, Східниця. Кількість війська точно не дається визначити через те, що одні частини відїжджають, а другі приїжджають.

Промисл.

В басейні розвинуті такі види промислу: а/ нафтовидобування – Борислав, Східниця, Трускавець, Кропивик Страий, Перепростина, Урич, Орів, Тустановичі і Мразниця, б/ нафтопереробні /Борислав, Дрогобич, Губичі/, в/ видобуток земного воску – озокериту /Борислав/, г/ лісовий промисл /вируб, перерібка і транспорт лісу/, д/ мінеральні води /Трускавець/, е/ будівельні, є/ харчовий, ж/ виріб дрібних частин артикулів, з/ металургійні /Дрогобич/, и/ ремонтний промисл всіх видів, що обслуговує

попередні, й/городництво, яке управляють підміські села і передмістя і видобіток солі і виріб калійних артикулів /Дрогобич, Стебник/. В окремих промпунктах є такі види промислу:

Дрогобич: нафтоперегінний завод № 1 /бувний «Польмін»/, нафтоперерібний завод № 2 /бувний «Галіція»/. Крім того є три цегольні, гончарня, солеварня, м'ясокомбінат, три пекарні, два млини, два тартаки, залізо відливний завод, шевський, кравецький, машиноремонтний, і столярський – артлі.

Борислав: 4 нафтопромисли, газоліярня, три пекарні, 2 тартаки, восковня, різня, фабрика дерев'яних виробів; артлі шевський і кравецький.

Східниця: нафтопромисл, тартак, пекарня.

Трускавець: пекарня, фабрика мінеральних вод і нафтовий шиб, артлі шевський і кравецький.

Стебник: калійний промкомбінат, бува «Саліна», водяний млин, пекарня, кравецький і шевський артлі.

Умови і організація праці.

Праця робітника проходила за обліком. Кожний має визначену згори норму, виконання якої вимагає доброго напруження м'язів у робочий день. Загально норми дуже високі. При постійному перевиконуванні норми підвищують. Норми звичайно не виконують, хоч завжди записують їхню 100%-ову виконність. Згори є визначене, яка повинна бути успішність у виконанні згори наміченого плану, скільки має бути стахановців, ударників і т.д.

В пригоді стають «номеровщики», що без викидів сумління пишуть кому і скільки захочуть. Правдивих стахановців не має. Число стахановців не може зменшуватися і навпаки. Якщо нема передбаченої кількості стахановців, відповідає за це бригадир, або «номеровщик» /мовляв, не організували належно праці/. Перед завідуючими кадрами і партторгом/ вони організують стахановський рух. Стахановський рух піддержується всякими способами: а/ сильна пропаганда за підвищення робочих осягів, пов'язуючи це з любов'ю до радянської батьківщини і громадською честю та лояльністю перед державою; невиконання планів є претекстом для поліційних інсинуацій, стягає на робітника опінію саботажника, ворога народу, бандьори, б/ перевико-

нуючих норму виписують на дошці «пошани», виголошують на мітингах, в/ бригада, що виконувала норму на 180% дістає для шани червоний прапорець, зроблений часто з американських консервних пушок, г/ бригади, що виконують на 200% норму дістають червону, бляшану зірку, д/ в деяких цехах проводиться облік успішності праці і виписується на стіні; не виконуючих норму п'ятнується у формі «виговору» в директора, чи не мітингу або через вивішення з габльотці директора, е/ всюди заведене соцзмагання /індивідуальне, бригадне, цехове, заводське/, є/ завод, що виграє соцзмагання дістає перехідний прапор з наркомату ССРСР та /нпр. завод «Галіція» має перехідний прапор з наркомату ССРСР та облкому КП/б/У, и/ стахановцям давали подвійний харчевий пайок, але тепер вже не дають, й/ щораз більше загострюється дисципліна в праці /нпр. що-до прогулів/. Робочий день 8 годин, крім того кожний робітник повинен відробити 50 годин при нараві доріг, залізниці, на присадибних господарствах заводів і т.п. /т.зв. «недільники»/. Найменшою робочою одиницею є бригада, від 3 до 8 чоловік, дві-три бригади – це вже цех. Бригадирами і майстрами є спеціалісти, яких звичайно намагається втягнути в партію, або в комсомол. У більших підприємствах є спецвідділи і «участковий уполномочений нквд». До них належать секретні справи, допити, арештування, поліційне слідження і «сповідь». Робітники нічю тероризовані вже кожний перейшов «сповідь» /докладний звіт з цілого життя/. Сітка сексотів начислює там по 40 осіб, між ними 5 справді ідейних, решта шантажовані. Партійні по підприємствах зорганізовані в паркомітет. Членами партії є переважно переїзджі, що займають керівні пости. З місцевих втягують лише авторитетних підлизників.

Життєва стопа і настрої робітників.

Рівень життя робітника найкраще представити, порівнявши висоту зарплати з цінами харчових та інших необхідних артикулів.

Зарплата: робітники поділені відповідно до степеня кваліфікації на 7 розрядів /до першого зачисляються ученики, до 7 спеціалісти – їх дуже мало/. Опачуються вироблені години. Члени

управлінь та службовці мають сталу ставку за штатами плюс всякого-рода нагороди премії і т.п.

Робітники. Зарплата в місяць загально 180–450 карб.

1 – розряд	6 карб. – /денно/
2 – "-	7.20
3 – "-	9.30
4 – "-	11.50
5 – "-	16.28
6 – "-	17.00
7 – "-	20.40

Інженерно-технічний персонал:

Бригадир – 600 карб.	інженер – 1200 карб.
майстер – 800	гол.мех. – 1400 "-
нач.цеху – 1000	гол.інженер – 1500 "-

Службовці:

економісти – 500–600 карб.
бухгалтер – від 400 до 700
нач.відд. – 900

Дир.заводу: ставка – 1800 карб.

плюс премії –

разом: від 6000 до 9000 карб.

Нач.спецвідд.: 600 карб.

із зарплати відчислюються різномодні стягування, що до-
ходять часом до 30% всієї зарплати.

Харчевий пайок:

Робітники – /звичайні картки/:

2,20 кг. м'яса
0,50 "- хліба /денно/
0,60 "- товщу /літра оливи 15 карб., масло 28,30 карб./
1,50 "- круп /1 кг – 3 карб./
0,5 "- цукру /"- – 5–6 карб./
місто м'яса дають часом зіпсуту рибу.

Родина робітника:

0,30 кг – хліба /для дорослих/	0,40 кг хліба /для дітей/
0,60 "- круп	0,20 "- цукру

Стахововці, тяжко працюючі:

3,00 кг м'яса	2,00 кг круп
---------------	--------------

0,5 -"- цукру 0,50 -"- хліба /денно/

0,90 -"- товщу

Службовці:

0,50 кг хліба /денно/

1,20 -"- м'яса 0,20 кг цукру

0,30 -"- товщу 1,20 -"- круп

Начальство: /директор, заступники, парторг, інженер, спецвідд., зав.кадрами – і т.д./, дістає додаткові харчові картки т.зв. СП /сухий пайок/ і ЛОБ /літерні обіди/.

Картки СП: 2,20 кг м'яса 3 кг круп /або біла мука/

0,50 -"- цукру 0,60 -"- товщу

Картка ЛОБ: 5 -"- м'яса 4,50 -"- муки /біла/

6,00 -"- хлібних виробів 10 шт. яєць

0,80 -"- товщу 2 л молока /фактично беруть зі столовки скільки хочуть/.

В загальному начальство дістає:

10–15 кг. білої муки 0,70 кг. хліба білого /денно/

3–4 -"- товщу 6,00 -"- спец.печива

2–3 -"- цукру 12»13 -"- м'яса

В крамницях для робітників можна купити, крім пайкових – артикулів:

папіроси: від 16–50 карб. /100 шт./

цигари: 30–35 -"- -"-

тютюн: 10–80 -"- /пачка/

горілка: 113 карб. одна літра.

Для робітника кількість закупу обнижена, начальство бере скільки захоче. Часом можна купити блаватні товари /суконка 550 карб., на паску 150 карб./, паперові матеріали /1 м. 7–8 карб./.

Раз в рік дали приділ на матерію /16 м. на 50 людей/.

Примітка: дані зі нафтоперегінного заводу н. 2 в Млинках.

Поставки ЮНРА:

Харчеві, поставки, консерви, індивідуальні пакети – дають на картки місто товщу, цукор, м'яса – як власні товари. Інших поставок робітники не одержують. Прийшло раз багато мануфактури, яку розібрали самі директори, частину їхні жінки повимінювали за старі речі /мешти з дірливими сподами/ і це виміняне діставалось робітникам/. До речі таких «щасливців» – мало.

Начальство розібрало порядні менти, шкіряні плащі, мужеські гарнітури і в найкращому гатунку білизну. Багато кудись вивезли. По якомусь часі після згаданої поставки прийшло із наркомату нафтової промисловості запитання: де поставки із ЮНРА, хто їх дістав і розпорядження прислати негайно списки получивших із власноручними підписами. Списки вислали, підписи фальшовані.

Ціни:

Артикул:	Держторг:	Пасок:
цукор	1,20 карб.	100–100 карб.
мука /біла/	0,60 -"	45–60 -"
ковбаса	200 -"	180–190 -"
хліб	15,00 -"	10,00 -"
мило	8,00 -"	25,00 -"
яйце	7,00 -"	2,50 -"

Паскові ціни:

масло – 180 карб	цибуля – 5 карб. /1 головка/
курка – 120 -"	часник – 3–4 -"
м'ясо – 35 карб.	оселедці – 10 -" /штука/
сметана – 60 -" /літра/	зшиток – 12 -" -"
олива – 120 -"	чоботи – 4000–5000 карб.
дріжджі – 300–500 карб.	жито – 1400 /100 кг./
бульба – 5 карб.	ячмінь, овес – 1200 -" -"
	пшениця – 1900 -" -"
убрання мужс. – 6000 карб.	костюм – 4000–5000 карб.
мешти жін. – 2500 -"	черевики м. – 2000–2500 -"
плащ жін. – 4000 -"	плащ м. 6000 -"
сорочка – 300 -"	капелюх – 500 -"
панчохи ж. – 500 -"	олівець хім. – 30 -"
олівець звич. – 10 -"	

Загальна зарплата і харчовий пайок не вистачають абсолютно на виживлення. Робітники радять собі у всякій спосіб: ось деякі джерела прибутку: а/ крадіж всього, що лиш дасться /«заіванити»/ з місця праці. Крадуть очевидно найбільше самі «главні» /великі кількості, нпр.: тони нафти/. Робітників при виході із заводу контролюють, зловлених із «корпус делікті» карають залежно від кількості недалої «операції», але не так строго як

колись /в 1939–41 рр./ Директори /не всі/ беруть під увагу оплаканий стан робітників /матеріальний і факт частого розконспірування власними «сделками». Останньо «режим» загострюється. Розбазарювання «управляючих» доходить часто поважних масштабів. Мин. року зав. облспоживспілки «обміжурив» державу на суму близько пів. міль. карб. б/ спекуляція, що найчастіше пов'язується з першою категорією засобів здобуття середників екстенції. Спекуляцію толерує державна, щораз менше. в/ Випродування речей з хати і особистого комфорту. г/ побічна праця в дома /ремесло і т.д./, д/ доходи з домашнього господарства /поле, город/, е/ праця других членів родини на недержавній роботі /жінки, діти/, є/ старі запаси.

Пересічний робітник, крім спритніших і вислужницьких елементів, що мають «непередбачені доходи», – живе незвичайно бідно, без всяких мрій на комфорт та задоволення культурних, гігієнічних чи інших потреб. Обдертий та прибитий морально. Зарплата вистарчає якраз на папіроски. Режимний терор зроджує то безнадійність, то зрозигнованість, то знову містичні надії на несподівану, скору перемену. Настрої хитаються поміж полюсом великих сподівань, а полюсом песимістичної безнадійності, але абсолютно ворожі до окупантів. Деякі через терор, шантаж пішли на співпрацю з окупантом. Від селянства різняться робітництво більшим політичними виробленням та більшою політичною ментальністю, більше цікавиться політподіями, менше загуменкове.

Клас сталінської буржуазії:

До нього зачисляються всі приїзджі і «свої хруні» – члени управлінь і т.д. Свобідні у всіх комбінаціях для забезпеченням всім чого лиш забажають. Крім додаткового пайків СП і ЛОБ, дістають кращі штати та розряди. /слова парторга в заводі «Галіція» тов. Лобка: «Не нада йому жодного розряда он здешний»/. Можуть користати вновні з усіх посилок ЮНРА із спецстоловок, крамниць... В їх кармани йдуть всі премії за перевиконання плану. Навчилися ходити в «шляпах», краватках, мештах, з лисами на шії... хоч часом дорогоцінне футро зтоваризовується з «галошами» без іншого взуття. Дуже вдоволені коли кликати їх «пан» «пані». Часом протестують проти заблизького товаришування. Різниця поміж большевиками «вельможами», а поміж простими видно на

кожному кроці. Створена на тому тлі ненависть посилюється за кожним актом насилля над працюючими.

Шкільництво:

На території басейну є такі школи: Дрогобич: 7 середніх шкіл /в тому числі 2 рос./, нафтовий технікум, електро-механічний технікум, учительський інститут, неповно-середня залізнично-дорожня школа, школа ФЗН. У всіх цих школах викладає около 160 педагогічних сил. З того числа тільки коло 20 українців /місцевих/, більше як 50 руских, решта українці з СУЗ. Директорами по всіх школах не місцеві, переважно партійні. Загально учеників та студентів 3500 /з того більше як 1000 учнів руских – лиш в середніх школах/. Демобілізованих в школах майже не має. Рускі вчаться в технікумах та інституті. Висота оплати за навчання: у вищих класах середніх шкіл 150 в місяць. Стипендії дають у вищих заведеннях різної висоти: нпр. в нафтовому технікумі, на першому курсі – виносить 220 карб. на другому 250 на третьому 300. В учительському інституті стипендія на підготовчому курсі 120 карб. На першому, другому, третьому курсах – 160. Борислав: дві середні школи, одна вечірня середня школа, 7 неповно-середніх та одна педшкола. Трускавець: одна середня школа /учнів около 200/. Стебник: одна середня школа, викладачів 14 /з того 5 місцевих, учнів около 500/. По селах школи неповно-середні 6 кл. або 7 кл. Багато вчителів зі сходу. Вчителі неповно-середніх та середніх шкіл дістають таку зарплату:

Вчителі від 1–4 класів	– 350–400 карб.
-" -" -" -" 5–8 -"	– 400–500 -"
-" -" -" -" 8–10 -"	– 420–525 -"

Викладачі технікумів та вчительського інституту оплачували у відповідності від кількості годин /за годину від 8–12 карб./. Директорам платять від 600–1000 карб.

Вчителі східняки стараються додержуватися програми та вдають 100% радянських патріотів. Багато із них чесні українці, симпатизують з рев-рухом та не навидять большевицьку владу. Місцеве вчительство живе надією на швидку заміну рад. влади. Рівень навчання не високий. Натискають сильніше на навчання математики, хімії та фізики. Викладають з конспектів часто «загинаються». Такі науки: укр. мова, література, географія та

історія України викладають з большевицьким навітленням – з точки імперіалістичної політики Москви. Де-не-де по школах більше годин рос. мови чим укр. мови. Політробота серед шкільної молоді головно концентрується біля пропаганди за вступ до піонерів та комсомолу, а також за вціплення молоді т. зв. «радянського патріотизму». Настрої серед молоді в більшості або стримані, або ворожі до большевицької влади. Проти режимні написи на шкільних лавках, по стінах, рисування тризубів, кпини з портретів «Любих вождів» іронізування із большецько-пропагандиво-виховних брехонь, злосливий натяк, що мають місце майже всюди, особливо по нищих класах, – свідчать про абсолютне необхоплення большевицькою агітацією нашого молодого покоління.

Виготовив: У Л А С.

*Центр досліджень визвольного руху, 1–8 арк.
(у стадії формування)*

Стаття надійшла до редакції 23.03.2021 р.